

3. Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку : наук. доп. / [авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка, д-ра політ. наук, проф. К. О. Ващенка, д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна (кер. проекту)]. – К. : НАДУ, 2012. – 72 с.

4. Державна служба : підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; [редкол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), О. Ю. Оболенський (заст. голови), С. М. Серьогін (заст. голови) та ін.]. – К. ; Одеса : НАДУ, 2012. – Т. 1. – 372 с.

5. Державна служба в Україні: соціально-правовий та організаційний аспекти : навч. посіб. / [авт. кол. : Ю. П. Сурмін, Т. В. Мотренко, Р. А. Науменко та ін. ; за заг. ред. Р. А. Науменко, Л. М. Гогіної]. – К. : НАДУ, 2011. – 204 с.

6. Державне управління : підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; [ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) та ін.]. – К. ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2013. – Т. 2. – 324 с.

7. Про Національну систему кваліфікацій : Законопроект України. – Режим доступу : http://www.zakonproekt.org.ua/viewhtm.aspx?hn=Projekt-Zakonu—29_06_2011 .

Volyk V. S. State Staffing Policy in Ukraine: Theoretical Basis and Prospects for Improvement.

The paper explores the theoretical basis for the state staffing policy, its main problems and prospects for improvement.

Key words: state staffing policy, principles of state staffing policy, objectives and problems of state staffing policy.

Надійшла до редколегії 21.09.2015 р.

УДК 351.77:354.53:005.963.1 (477)

С. О. Громова,

*аспірант кафедри економічної теорії та фінансів ХарPI НАДУ,
м. Харків*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА КЕРІВНИХ КАДРІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Проаналізовано сучасний стан системи вищої медичної освіти в Україні. Обґрунтовано необхідність професійної підготовки керівних кадрів вищих медичних навчальних закладів в Україні. Визначено актуальність підвищення рівня професіоналізму керівників сфери охорони здоров'я, зокрема керівників вищих медичних навчальних закладів, у контексті реформування системи охорони здоров'я України.

Ключові слова: охорона здоров'я, механізми державного управління, керівні кадри, вищий медичний навчальний заклад, медична освіта, професійна підготовка, підвищення кваліфікації.

Ефективність управління в системі охорони здоров'я країни в цілому та у вищій медичній освіті зокрема зумовлюється результатами здійснення державою та суспільством комплексу організаційних, правових, фінансово-економічних та інших заходів. Важливу роль при цьому відіграє компетентність та професіоналізм керівних кадрів сфери вищої медичної школи.

Зміни в управлінні сферою охорони здоров'я повинні бути вихідним компонентом усіх інших змін у системі охорони здоров'я, з тим щоб забезпечити її соціальне

Напрями реформування системи місцевого самоврядування в Україні

призначення щодо задоволення потреб населення – як у першочергово необхідному отриманні кваліфікованої медичної допомоги, так і в об'єктивній і базовій умові – якій медичній освіті.

В Україні, як і в більшості сучасних країн світу, зростає потреба у кваліфікованих спеціалістах із високим рівнем освіти та фахових знань. Розвиток системи вищої медичної освіти як компонента загальнонаціональної системи освіти в країні має свої особливості й потребує разом із підготовкою нового покоління медичних працівників підготовки висококваліфікованих управлінців у сфері охорони здоров'я та вищої медичної освіти, зокрема керівників вищих медичних навчальних закладів (ВМНЗ). Зазначену потребу може бути задоволено шляхом створення правових, економічних, організаційних умов для підвищення якості вищої медичної освіти, рівня професійної підготовки медичних кадрів та управлінських кадрів сфери охорони здоров'я.

Особливості державного управління в галузі охорони здоров'я висвітлено в публікаціях таких учених, як В. Авер'янов, В. Бакуменко, Д. Карамішев, Л. Карамушка, В. Князєв, В. Луговий, В. Майборода, Н. Нижник, І. Рожкова та ін. Питання реформування вищої медичної школи досліджували у своїх працях такі науковці, як М. Білинська, І. Булах, О. Волосовець, Ю. Вороненко, В. Москаленко, Я. Радиш, Т. Курило, Т. Чернишенко та ін.

Водночас, зміст основних понять, питання професійної підготовки та перепідготовки керівних кадрів ВМНЗ залишаються недостатньо дослідженими в науковій літературі.

Метою цього дослідження є обґрунтування необхідності професійної підготовки керівних кадрів ВМНЗ в умовах реформування галузі охорони здоров'я та системи її державного управління в Україні.

Модернізація системи вищої медичної освіти знаходиться у прямій залежності від реформування галузі охорони здоров'я, що є питанням як економічного, так і політичного характеру. Таке реформування може бути здійснено завдяки комплексу державних перетворень, серед яких ключовими є зміни в системі управління, удосконалення нормативно-правової бази, забезпечення належного фінансування системи охорони здоров'я і вищої медичної освіти та вирішення питань соціально-економічного характеру.

Удосконалення управління галуззю охорони здоров'я на всіх рівнях означає модернізацію інфраструктури, опрацювання системи визначення пріоритетів, аналіз і обґрунтування політики в галузі медичного забезпечення, об'єктивність і справедливість під час розподілу ресурсів, формування бюджету та встановлення вартості медичних послуг [10, с. 93–147, 267].

Актуалізація цієї теми спонукає до підвищення наукової обґрунтованості форм та методів державного управління, визначає об'єктивну необхідність розроблення й упровадження принципово нових підходів до державноуправлінської діяльності у сфері вищої медичної освіти. У подальшому це приведе до використання в поточній практиці конкретних механізмів з урахуванням реальних потреб розвитку суспільства. Теоретичні розробки державного управління, удосконалення категорійно-понятійного апарату продукують передумови досягнення взаємоузгодженості дій суб'єктів державного управління на різних рівнях їхньої ієрархічної структури.

Відповідно до Концепції розвитку вищої медичної освіти в Україні, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України та Академією медичних наук України від 12 вересня 2008 р. № 522/51, розвиток та реформування національної

системи охорони здоров'я паралельно з впровадженням інноваційної діяльності в галузь потребує підготовки нового покоління висококваліфікованих менеджерів охорони здоров'я, керівників медичних навчальних закладів та медичних працівників. Реалізація даної мети можлива за рахунок створення правових, економічних та організаційних умов для підвищення якості вищої медичної освіти відповідно до міжнародних стандартів та ефективного використання матеріально-технічного і наукового потенціалу галузі [7]. Наявність багатьох проблем у сфері вищої медичної освіти не дає змоги повною мірою виконати завдання, зазначені в Концепції, що доводить необхідність здійснення організаційних перетворень. Тому ефективність управління вищою медичною освітою в країні, зокрема таким її компонентом, як управління ВМНЗ, напряму залежить від професіоналізації керівних кадрів ВМНЗ.

Першочерговою умовою розвитку сфери вищої медичної освіти є створення системи її державного управління, що була б здатна реалізувати суспільно корисний та адміністративно й економічно обґрунтований вплив на процеси розвитку вищої освіти, професійну компетентність її керівного складу, майбутніх лікарів і фармацевтів тощо. З огляду на це особливо актуальним стає питання підвищення кваліфікації керівників сфери управління вищою медичною освітою, зокрема ВМНЗ.

У своєму дослідженні Т. Чернишенко зазначає, що система освіти фахівців охорони здоров'я як об'єкт державного управління недостатньо вивчалася. Тому необхідне наукове обґрунтування закономірностей державного управління, розроблення рекомендацій щодо формування механізмів ефективного управління національною освітою фахівців охорони здоров'я, що передбачає проведення системного аналізу процесу державного управління з визначенням поточного та перспективного стану системи, обґрунтування поточної й перспективної характеристик освіти як об'єкта державного управління з дослідженням динаміки структури такого об'єкта та врахуванням потреб реформування галузі [15].

Тому питання підвищення рівня професіоналізму керівників сфери охорони здоров'я, зокрема керівників ВМНЗ, стає особливо актуальним саме в контексті реформування системи охорони здоров'я України.

Одним із головних напрямів діяльності держави є охорона здоров'я, і відповідно пріоритетною є діяльність із забезпечення належного рівня вищої медичної освіти в країні.

Модернізація та реформування системи вищої медичної освіти відбуваються відповідно до реформування галузі охорони здоров'я та освіти в країні. Тому, як зазначено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [11], система освіти в Україні, зокрема і вища медична освіта, потребує модернізації управління. Управління освітою має здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів: сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проєктів та моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління, посилення ролі та взаємодії усіх суб'єктів освітньої політики, у якій особистість, суспільство й держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами [11].

У Концепції розвитку охорони здоров'я населення України, затвердженій Указом Президента України від 7 грудня 2000 р. № 1313/2000, зазначається, що "реформування кадрової політики в системі охорони здоров'я має бути спрямовано на здійснення підготовки фахівців за новими спеціальностями: медичний психолог, клінічний фармацевт, економіст охорони здоров'я, спеціаліст з інформатики охорони здоров'я, спеціаліст з експлуатації медичної техніки, менеджер охорони здоров'я" [14].

Напрями реформування системи місцевого самоврядування в Україні

Отже, модернізація системи освіти, у даному разі вищої медичної освіти, безпосередньо пов'язано зі створенням ефективної системи її управління, зокрема управління ВМНЗ. Специфіка управління ВМНЗ полягає в тому, що ВМНЗ підпорядковано МОЗ України, але у своїй діяльності вони керується як наказами і постановами МОЗ України, так наказами і постановами Міністерства освіти і науки (МОН) України.

Діяльність зі створення умов для функціонування та розвитку вищої медичної освіти в Україні з огляду на державний статус ВМНЗ, значущість питання підготовки управлінців та фахівців сфери охорони здоров'я для суспільства в цілому, необхідність забезпечення відповідності змісту і форм медичної освіти до найкращих світових моделей традиційно реалізується як комплекс зусиль органів державної влади, вчених і професійних кіл, спеціалізованих міжнародних організацій.

Разом з тим наявність багатьох проблем освітньої галузі вітчизняної медицини доводить, що рівень ефективності управління вищою медичною освітою та ВМНЗ незадовільний і не дає змоги виконати на належному рівні ті завдання, які поставлено в зазначеній Концепції. За цих умов цілком логічне питання про чинники забезпечення високого рівня ефективності управління вищою медичною освітою та ВМНЗ, зокрема такою його складовою, як державне управління, шляхом підвищення рівня професіоналізації керівних кадрів ВМНЗ.

Керівників системи охорони здоров'я в Україні готують лише на рівні післядипломної освіти. Форми такої підготовки (тематичне вдосконалення, передатестаційні цикли, курси спеціалізації, магістратура з державного управління охороною здоров'я) не є обов'язковими для керівників медичних навчальних закладів, органів управління охороною здоров'я та лікувально-профілактичних закладів. Відбір для професійної підготовки вказаних фахівців не завжди обґрунтований та орієнтується на формальну потребу в підвищенні кваліфікації.

Професійна підготовка керівних кадрів ВМНЗ в умовах магістратури і програм підвищення кваліфікації є об'єктивним процесом підготовки нового покоління керівників ВМНЗ до забезпечення якості вищої медичної освіти. Важливим є узагальнення досвіду з підготовки управлінців галузі за магістерськими програмами за спеціальностями з управління в галузі охорони здоров'я. Це дасть змогу істотно вдосконалити наявну систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців галузі охорони здоров'я, зокрема й керівників ВМНЗ, які б відповідали потребам суспільства та необхідності перебудови галузі охорони здоров'я в Україні.

Отже, стає очевидною потреба в підготовці професійних управлінців ВМНЗ, включаючи їхню професійну підготовку, підвищення кваліфікації, просування по службі тощо, та вдосконаленні механізмів державного управління забезпеченням керівними кадрами системи охорони здоров'я.

Оскільки в більшості випадків керівні кадри ВМНЗ мають повну вищу освіту в галузі медицини, то було б доцільним додати до вимог для осіб, які претендують на заміщення керівних посад у ВМНЗ, наявність повної вищої освіти (кваліфікації магістра) за спеціалізацією в галузі управління охороною здоров'я. На нашу думку, система професійної підготовки керівних кадрів ВМНЗ має базуватися на поєднанні магістерського рівня з системою підвищення кваліфікації.

Післядипломна підготовка керівників охорони здоров'я в Україні передбачає дотримання принципу безперервності навчання, основною метою якого є забезпечення й підтримка високого професійного рівня фахівців в умовах прискореного розвитку

науки та еволюції суспільних потреб у період суспільних та економічних трансформацій. Необхідний рівень кваліфікації керівних кадрів у галузі охорони здоров'я досягається шляхом поєднання різних видів навчання в навчальних закладах післядипломної освіти, а також системної самоосвіти та постійної практичної діяльності як керівників.

На сьогодні підготовка та підвищення кваліфікації професійних управлінців галузі охорони здоров'я в Україні проходить на базі Національної академії державного управління при Президентові України (НАДУ) та її регіональних інститутів, на базі кафедр управління охороною здоров'я ВМНЗ та закладів післядипломної освіти України, яких нараховується 17.

Таку систему орієнтовано на підготовку трьох керівних категорій працівників: керівників у сфері державного управління, менеджерів, орієнтованих на галузь охорони здоров'я, та керівників лікувально-профілактичних установ. Керівні кадри ВМНЗ варто віднести до першої категорії управлінців, оскільки ВМНЗ та заклади післядипломної освіти України підпорядковуються МОЗ України.

Відповідно до наказу МОН України від 9 листопада 2010 р. № 1067 “Про введення в дію переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 787” [9] НАДУ та її регіональні інститути проводять підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” за спеціальністю 8.15010003 “Державне управління (за галузями)”, спеціалізація “Управління охороною здоров'я”. Цільовою аудиторією для підготовки фахівців державного управління в галузі охорони здоров'я є керівники органів управління всіх рівнів, посадові особи місцевого самоврядування, керівники органів управління та закладів охорони здоров'я.

Метою магістерської програми є підготовка нового покоління фахівців, які б сприяли вдосконаленню та упровадженню дієвих механізмів державного управління та державної політики, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних із незадовільним станом суспільного здоров'я, ефективністю діяльності галузі охорони здоров'я, демографічною кризою.

Підготовка професійних управлінців галузі охорони здоров'я за спеціальністю 8.03060101 “Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)”, спеціалізацією “Медичний менеджмент” проводиться в більшості ВМНЗ та закладах післядипломної освіти України. Цільовою аудиторією для підготовки таких фахівців є управлінці страхових компаній, фахівці з медичного та фармацевтичного менеджменту, приватної інфраструктури охорони здоров'я та ін.

Такі фахівці мають узяти участь у формуванні приватної інфраструктури галузі охорони здоров'я, запровадити медичне страхування, забезпечити існування галузі на засадах: поєднання державних гарантій з демонополізацією, багатоукладної економіки, заохочення підприємництва і конкуренції.

Керівники лікувально-профілактичних установ та лікарі проходять підвищення кваліфікації на передатестаційних циклах у закладах післядипломної медичної освіти за спеціальністю “Організація та управління охороною здоров'я”. Такі цикли підвищення кваліфікації призначені поглибити теоретичну та практичну підготовку фахівців з організації та управління системою охорони здоров'я з періодичністю один раз на п'ять років.

Відповідно до наказу МОЗ України від 14 березня 2014 р. № 185 “Про перепідготовку за спеціальністю “Організація і управління охороною здоров'я” на

Напрями реформування системи місцевого самоврядування в Україні

навчання та перепідготовку направляються претенденти на посади головних лікарів закладів охорони здоров'я, що надають високоспеціалізовану лікувально-профілактичну допомогу, їхні заступники та особи, зараховані до резерву на ці посади [8].

Навчання передбачає вивчення таких курсів, як менеджмент і маркетинг у галузі охорони здоров'я, економіка в галузі охорони здоров'я, організація та управління системою охорони здоров'я, організація первинної медико-санітарної допомоги та ін.

Отже, як уже зазначалось, форми такої підготовки не є обов'язковими для керівників ВМНЗ, тому стає очевидною необхідність у забезпеченні системи вищої медичної освіти програмами підготовки та підвищення кваліфікації такої категорії керівників та вдосконалення їхніх механізмів державного управління.

Отже, у цілому систему державного управління медичною освітою можна визначити як цілісну, ієрархічну, взаємопов'язану сукупність управлінських відносин щодо реалізації певними суб'єктами структурно розподілених функцій впливу держави на зміст, форми, стан, процеси, результати і пріоритети розвитку медичної освіти.

В контексті реформування системи охорони здоров'я України питання підвищення рівня професіоналізму керівників сфери охорони здоров'я, зокрема керівників ВМНЗ, стає особливо актуальним.

Удосконалення управління сферою охорони здоров'я на всіх рівнях означає модернізацію інфраструктури, опрацювання системи визначення пріоритетів, аналіз та обґрунтування політики в галузі медичного забезпечення, об'єктивність і справедливість під час розподілу ресурсів, формування адекватного бюджету, підвищення кваліфікації та рівня професійної компетенції менеджерів сфери охорони здоров'я, зокрема керівників ВМНЗ.

Подальші наукові дослідження буде зосереджено на вдосконаленні системи професійної підготовки керівних кадрів охорони здоров'я в Україні з виділенням окремого напрямку – професійна підготовка керівних кадрів для ВМНЗ.

Література:

1. Білинська М. М. Державне управління галузевою стандартизацією в умовах реформування вищої медичної освіти в Україні : автореф. дис. ... д-ра держ. упр. : спец. 25.00.02 "Механізми державного управління" / М. М. Білинська. – К., 2004. – 32 с.

2. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генеза і перспективи розвитку : [кол. моногр.] / [кол. авт. ; упоряд. проф. Я. Ф. Радиш, передмова Т. Д. Бахтеєвої ; за заг. ред. проф. М. М. Білинської, проф. Я. Ф. Радиша]. – К. : НАДУ, 2013. – 424 с.

3. Державне управління реформуванням системи охорони здоров'я в Україні / [авт. кол. : М. М. Білинська, Я. Ф. Радиш, І. В. Рожкова та ін.] ; за заг. ред. проф. М. М. Білинської. – К. ; Львів : НАДУ, 2012. – 240 с.

4. Енциклопедичний словник з державного управління / [уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.

5. Карамішев Д. В. Механізми формування системи професійної підготовки керівних кадрів галузі охорони здоров'я в Україні / Д. В. Карамішев, Н. М. Федак // Теорія та практика державного управління. – 2011. – № 3 (34). – С. 1–8.

6. Курило Т. М. Державне управління підготовкою керівників для охорони здоров'я України в умовах європейської інтеграції : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : спец. 25.00.02 "Механізми державного управління" / Т. М. Курило. – К., 2006. – 16 с.

7. Про затвердження Концепції розвитку вищої медичної освіти в Україні : наказ МОЗ України та Академії медичних наук України від 12 вересня 2008 р. № 522/51. – Режим доступу : https://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20080912_522_.html.

8. Про перепідготовку за спеціальністю "Організація і управління охороною здоров'я" : наказ МОЗ України від 14 берез. 2014 р. № 185. – Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20140314_0185.html.

9. Про введення в дію переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 787 : наказ МОН України від 9 листоп. 2010 р. № 1067. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/387->

10. Проблеми сімейної медицини в контексті державної політики України з охорони здоров'я / Б. Б. Лемішко, І. О. Мартинюк, Р. Ю. Грицко [та ін.] // Державна політика у сфері охорони здоров'я. Ч. 2 / за ред. М. М. Білинської, Я. Ф. Радиша. – К. : НАДУ, 2013. – С. 93–147.

11. Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. – Режим доступу : <http://osvita-zm.org.ua/upload/files/reforma/815f84b163c88e724e796839db618bdc.pdf>.

12. *Радиш Я. Ф.* Державне управління охороною здоров'я в Україні: конституційно-правові засади / [передмова і загальне редагування Р. Н. Нижник]. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 360 с.

13. Система управління якістю медичної освіти в Україні : монографія / І. Є. Булах, О. П. Волосовець, Ю. В. Вороненко [та ін.]. – Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2003. – 212 с.

14. Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України : Указ Президента України від 7 груд. 2000 р. № 1313/2000. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1313/2000/print1393487955187495>.

15. *Чернишенко Т. І.* Державне управління освітою фахівців охорони здоров'я в умовах перебудови галузі в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 "Механізми державного управління" / Т. І. Чернишенко ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2003. – 20 с.

Gromova S.O. Professional Training of Leading Personnel of Higher Medical Education in the Context of Health Care System Reformation in Ukraine.

The current state of higher medical education system in Ukraine is analyzed. The necessity of higher medical educational institutions leadership's professional training in Ukraine is grounded. The topicality of the Health care and higher medical educational institution leadership's professionalism level raising in the context of Health care system reformation in Ukraine is determined.

Key words: the Health care, public administration mechanisms, leadership's, higher medical educational institution, medical education, professional training, Certification training.

Надійшла до редколегії 14.09.2015 р.